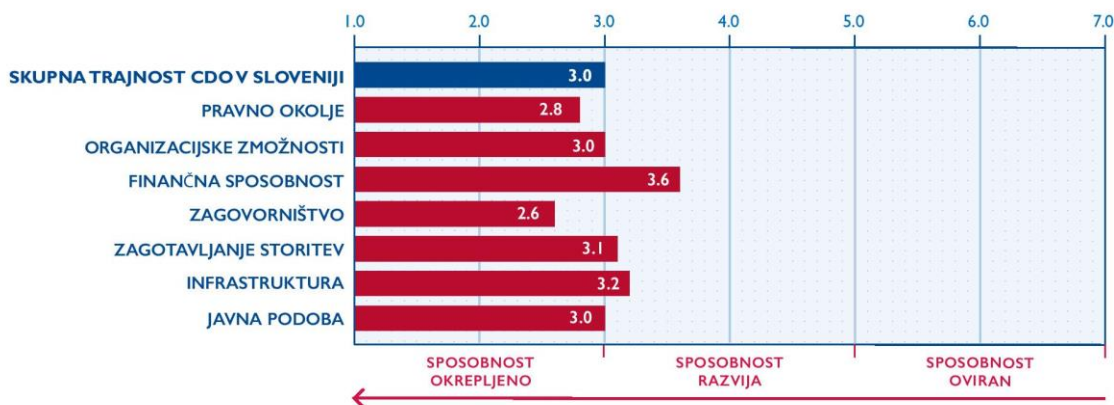

SKUPNA TRAJNOST CDO: 3.0

Pandemija covid-19 je tudi v letu 2021 vplivala na vsakdanje življenje v Sloveniji, vlada pa je nadaljevala z izvajanjem ukrepov za preprečevanje širjenja virusa. Z uvedbo hitrega testiranja se je strogo zaprtje, ki je bilo prvotno uvedeno oktobra 2020, v začetku leta postopoma rahljalo, nekaterim otrokom so konec januarja omogočili vrnitev v šolske klopi. Vendar pa je državo aprila zajel tretji val okužb, zaradi česar je vlada od 1. do 11. aprila odredila zaprtje vseh kulturnih ustanov, športnih ustanov, šol ter nenujnih trgovin in storitev. Ponovno so bile uvedene tudi omejitve gibanja in prepoved zbiranja. Slovenija je konec meseca prešla v oranžno fazo pandemije, kar je omogočilo sproščanje omejitev in ponovno odprtje šol. 25. avgusta je vlada ukinila brezplačno testiranje, 15. septembra pa je uvedla pravila, v skladu katerimi so morali vsi, starejši od petnajst let, za udeležbo na kateri koli javni prireditvi imeti covidno potrdilo ali digitalno covidno potrdilo EU, s katerim so dokazali, da so bili cepljeni, so covid že preboleli ali so bili na testiranju negativni.

Kljub nenehno spreminjajočim se pravilom je večina civilnodružbenih organizacij (CDO) lahko nadaljevala z izvajanjem dejavnosti in jih prilagodila novim okoliščinam, med drugim tudi zahvaljujoč digitalizaciji. V zvezi s tem se zdi, da je imela pandemija v letu 2021 manjši učinek na civilnodružbene organizacije kot leto prej.

Desna vlada, oblikovana marca 2020, je v letu 2021 še naprej vodila državo. Civilna družba in posamezniki so še naprej vsak petek organizirali protivladne proteste. A ker so protikovidni ukrepi, ki so veljali v različnih delih leta, omejevali ali popolnoma prepovedovali zbiranje, so bili ljudje prisiljeni iskati nove načine protesta, kot je vožnja z avtomobili okrog stavbe parlamenta. Policija se je na proteste pogosto odzvala nasilno, saj je po navodilih vlade proti protestnikom redno uporabljala solzivec in vodne topove. Policisti so tudi oglobili številne protestnike, predvsem vidnejše predstavnike, ki so pomagali pri organizaciji protestov. Ustavno sodišče je junija 2021 ugotovilo, da je bila vladna prepoved svobode zbiranja neustavna.

V povezavi s tem se je komuniciranje državnih institucij s civilno družbo in javnostjo oslabilo. Vlada je še naprej imela nenaklonjen odnos do civilnodružbenih organizacij. Negativne izjave predsednika vlade in njenih drugih predstavnikov so še naprej vplivale na javno razpravo o civilnodružbenih organizacijah tako v tradicionalnih medijih kot na družbenih omrežjih. Na lokalni ravni pa je sodelovanje države s civilnodružbenimi organizacijami ostalo nespremenjeno ali se je celo izboljšalo.

Kljub temu zahtevnim razmeram je skupna trajnost civilnodružbenih organizacij v letu 2021 ostala nespremenjena. Njihova finančna trdnost se je rahlo poslabšala, saj so skupnih prihodki civilnodružbenih organizacij in donacije podjetij precej upadli. Organizacijska zmogljivost pa se je nekoliko izboljšala, saj se je povečalo zaposlovanje v sektorju, poleg tega so civilnodružbene organizacije okrepile uporabo digitalnih platform ter orodij informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT).

Druge razsežnosti so ostale na približno enaki ravni kot v letu 2020, vendar je bilo opaziti nekaj pozitivnih premikov. Čeprav je bilo pravno okolje še vedno izpostavljeno nepredvidljivosti državnih organov, so se z novelo Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb okrepile spodbude za donacije podjetij civilnodružbenim organizacijam.

Kljub dejstvu, da so se odnosi in prakse vlade glede udeležbe javnosti v procesih odločanja poslabšali, so CDO vseeno dosegle nekaj opaznih zmag na področju zagovorništva. Civilnodružbene organizacije so težke okoliščine pandemije prebrodile s prilagajanjem svojih storitev, spremenjenim načinom doseganja in komuniciranja z interesnimi skupinami ter do določene mere digitalizirale svoje vsakodnevno delovanje, administrativne zadeve in postopke upravljanja. Še naprej so dobivale veliko pozornosti v medijih, saj so v zadnjih letih postale znani in cenjeni akterji v javnem diskurzu o različnih družbenih vprašanjih. Za področje zagovorništva je ocena podobna kot za pravno okolje. Vlada je sicer močno omejila kanale udeležbe javnosti, a so civilnodružbene organizacije vseeno uspele v številnih zagovorniških prizadevanjih, kot je bil referendum proti spremembam Zakona o vodah.

Po podatkih Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih orgnaizacij (CNVOS) je bilo konec leta 2021 v Sloveniji registriranih 27.670 CDO, kar je 316 manj kot leto prej. V to številko je vključenih 23.632 društev, 3.771 zasebnih zavodov in 267 ustanov. Rast števila civilnodružbenih organizacij se v zadnjih letih še naprej umirja.

PRAVNO OKOLJE: 2.8

Na splošno je pravno okolje, ki ureja sektor civilne družbe, v letu 2021 ostalo nespremenjeno. Sicer je bilo nekaj pozitivnih premikov, vendar so se nepredvidljive, ne vključujoče prakse sprejemanja zakonodaje, ki so se začele pod novo vlado leta 2020, nadaljevale v letu 2021, kar je povzročilo nestabilnost in vplivalo na vsakodnevno delovanje CDO.

Civilnodružbene organizacije se še vedno registrirajo skladno z določili Zakona o društvih, Zakona o zavodih in Zakona o ustanovah. Čeprav je postopek registracije običajno mogoče zaključiti v manj kot enem mesecu z razmeroma nizkimi stroški, je še vedno nekaj nedoslednosti v načinu, kako lokalne enote sodišč in upravne enote izvajajo postopke registracije, zlasti za društva in zasebne zavode. Civilnodružbene organizacije

so se še naprej soočale tudi z zamudami pri pridobivanju statusa delovanja v javnem interesu, pri čemer so nekatera ministrstva za odločanje o zahtevah potrebovala več mesecev.

Leta 2021 je vlada nadaljevala s sprejemanjem zakonodaje v okviru odziva na pandemijo covid-19. Sprejela je tri omnibus zakone, katerih določbe vplivajo na številna zakonodajna področja. Civilnodružbene organizacije so bile večinoma vključene v ukrepe za pomoč gospodarstvu v času pandemije, ki so bili vključeni v omnibus zakone. Organizacije, ki začasno niso mogle opravljati dela, so lahko na primer prejele povračilo stroškov testiranja na covid-19, odobren jim je bil tudi za en mesec daljši rok za oddajo letnih poročil na spletno stran Agencije RS za javnopravne evidence in storitve (AJPES). CDO brez zaposlenih, ki predstavljajo veliko večino sektorja, pa teh ukrepov niso bile deležne. V omnibus zakonih so Rdečemu križu in Karitasu namenili dodatna sredstva, da sta lahko zagotovila hrano in drugo podporo najranljivejšim.

Novela Zakona o osebni asistenci, ki je začela veljati novembra 2021, je omejila opravljanje storitev osebne asistencije na humanitarne organizacije, vključno z invalidskimi organizacijami ter zavodi in društvi s statusom delovanja v javnem interesu na področju invalidskega in socialnega varstva. S tem je novela tem civilnodružbenim organizacijam priznala poseben položaj in zagotovila njihovo vključenost v izvajanje teh storitev.

Pomembna pozitivna sprememba za civilnodružbene organizacije je nastopila oktobra s sprejetjem novele Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb. Ta je vključevala določbo o povečanju splošne davčne spodbude za donacije podjetij z 0,3 odstotka na 1 odstotek obdavčljivih prihodkov. Dodatna spodbuda za namenske donacije podjetij je ostala v višini 0,2 odstotka obdavčljivih prihodkov, vendar je bila poleg civilnodružbenih organizacij, ki delujejo na področju kulture ali preprečevanja naravnih in drugih nesreč, razširjena na športna društva. Posamezni zavezanci so obdržali pravico, da lahko do 1 odstotka svoje dohodnine namenijo upravičenim CDO.

Številne civilnodružbene organizacije so še naprej poročale o strahu pred povračilnimi ukrepi zaradi njihovega zagovorništva in kritike vlade v obliki ciljnih inšpekcijskih pregledov, javnih kampanj blatenja in drugih oblik

nadlegovanja. V enem odmevnih primerov je Ministrstvo za okolje zavrnilo financiranje okoljevarstveni civilnodružbeni organizaciji Lutra, Inštitutu za ohranjanje naravne dediščine, potem ko je ta uspešno nasprotovala gradnji nove hidroelektrarne na največji slovenski reki. Čeprav je ministrstvo dolgo sofinanciralo projekte, ki jih podpre Evropska komisija, je okoljski minister, ki je bil prej na vodilnem položaju v podjetju, ki je nameravalo graditi elektrarno, vse leto 2021 zavračal dodelitev sredstev Lutri in s tem inštitutu izjemno otežil dostop do sredstev Evropske komisije (EK). Medtem ko ministrstvo trdi, da pogodbe ni podprlo, ker so se bobri namnožili, zaradi česar povzročajo škodo in zato ne potrebujejo več varstva (ohranjanje bobrov in njihovih habitatov je jedro Lutrinega poslanstva), so v civilnodružbenih organizacijah prepričani, da je šlo za povračilo za kampanjo proti elektrarni, pri čemer so dodali, da je bila glavna naloga projekta preučevanje širjenja bobra.

Formalni predpisi o notranjem upravljanju in delovanju civilnodružbenih organizacij se že vrsto let niso spremenili, vlada pa se lahko vmeša v registracijo ali upravljanje civilnodružbene organizacije le, če se ta ukvarja s pridobitnimi projekti ali kriminalnimi dejavnostmi ali zasleduje cilje, ki niso določeni v njenih ustanovnih dokumentih.

Civilnodružbene organizacije se še naprej ukvarjajo s komercialnimi dejavnostmi pod enakimi pravili in pogoji kot druge pravne osebe in iz teh dejavnosti plačujejo enake davke na dobiček.

Podporne organizacije, kot so CNVOS, dvanajst regionalnih stičišč in Pravno-informacijski center za nevladne organizacije (PIC), civilnodružbenim organizacijam še naprej nudijo brezplačno pravno pomoč. Civilnodružbene organizacije so v letu 2021 ustanovile tudi novo pravno mrežo, imenovano Pravna mreža za varstvo demokracije (PMVD), ki med drugim nudi pomoč tako posameznikom kot organizacijam, ki se soočajo s sodnimi postopki zaradi sodelovanja v nenasilnem protestiranju.

ORGANIZACIJSKE ZMOŽNOSTI: 3.0¹

Organizacijske zmožnosti sektorja CDO so se v letu 2021 nekoliko izboljšale, predvsem zaradi okrepljene zaposlenosti v sektorju in povečane digitalizacije poslovanja.

Z izbruhom pandemije covid-19 leta 2020 so civilnodružbene organizacije začele uporabljati nova digitalna komunikacijska orodja za vzdrževanje odnosov s svojimi obstoječimi člani in interesnimi skupinami, hkrati pa so prepoznale nove ciljne skupine. V letu 2021 so nadaljevale ta trend in izkoriščale boljši dostop do IKT ter izboljšano učinkovitost pri rabi tehnologij. To je posledično izboljšalo povezave organizacij z njihovimi interesnimi skupinami in jim omogočilo nadaljnje prilagajanje dejavnosti in storitev okolščinam, povezanim s pandemijo.

Ministrstvo za javno upravo je tudi v letu 2021 podpiralo dostop do tehnologije in njeno uporabo, pri čemer je zagotovilo skupaj 4.580.000 EUR za izboljšanje učinkovitosti CDO in spodbujanje digitalizacije družbe. Pobuda je bila namenjena spodbujanju digitalne transformacije civilnodružbenih organizacij in prostovoljskih organizacij; uvajanju novih digitalnih rešitev na desetih različnih področjih, vključno s socialnim varstvom, zdravjem, okoljem in človekovimi pravicami; ter izboljšanju usposobljenosti osebja in upravičencev CDO. Skupno je prek pobude financiranje prejelo sedemindeset organizacij. Eden od projektov je bila regionalna mreža prostovoljstva, ki so jo oblikovali Regionalno stičišče Planota in več drugih večjih organizacij na Goriškem. Mreža prostovoljce mobilizira predvsem za odzivanje na potrebe mladih in starejših. Z digitalizacijo te storitve so CDO lahko učinkoviteje poiskale prostovoljce in zagotovile hiter dostop do pomoči. Tudi druge organizacije, ki so prejele sredstva, so poročale o pomembnih spremembah pri uporabi tehnologije za vsakodnevno delovanje, dostopu do uporabnikov in

¹ Ocena organizacijskih zmožnosti je bila leta 2018 ponovno umerjena, da bi bolje odražala razmere na terenu in bi bila bolj usklajena z drugimi ocenami v regiji. Ocena ni odražala izboljšanja organizacijske zmožnosti, saj je ta v letu 2018 ostala praktično enaka kot leta 2017.

dostopu uporabnikov do njihovih storitev (tudi med ranljivimi skupinami), ozaveščanju in sposobnosti prilagajanja projektov nenehno spreminjajočim se okoliščinam med pandemijo.

Strateško načrtovanje je bilo v letu 2021 še naprej omejeno zaradi nepredvidljivih okoliščin, ki so vplivale na dejavnosti in delovanje organizacij CDO, vključno s pandemijo in povezanimi ukrepi, težavami s financiranjem, hitro spreminjajočo se zakonodajo in drugimi izzivi. Te ovire so civilnodružbene organizacije spodbudile, da so se v letu 2021 bolj osredotočile na kratkoročne cilje kot na uresničevanje strateških načrtov, zasnovanih pred pandemijo.

Civilnodružbene organizacije morajo imeti v statutu še naprej jasno opredeljeno poslanstvo in upravljalvske strukture. Člani društev se morajo enkrat letno sestati, da potrdijo načrte in poročila. Glede na nenehne težave z osebnim srečevanjem so CDO v letu 2021 še naprej večino svojih sestankov upravnih odborov in članstva organizirale prek spleta. Nekatere organizacije so imele sestanke v živo poleti, ko so bile omejitve zaradi pandemije blažje.

Najnovejši podatki o zaposlovanju v CDO, ki jih je zbral CNVOS, kažejo, da se je število zaposlenih v tem sektorju močno povečalo, in sicer z 9.096 redno zaposlenih v letu 2019 na 10.670 v letu 2020 – kar je skok za 17,3 odstotka in daleč največja rast v zadnjih letih. Pomemben del tega skoka pa verjetno izvira iz novih delovnih mest na področju osebne asistence, ki so posledica leta 2019 sprejetega zakona in kasnejšega dodatnega financiranja s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Za primerjavo pa se je nekoliko zmanjšal delež CDO z vsaj enim zaposlenim, in sicer s 7,74 odstotka v letu 2019 na 7,52 odstotka v letu 2020, kar nakazuje, da rast ni zajela celotnega sektorja, temveč zelo ozek del.

Po podatkih Ministrstva za javno upravo, kjer analizirajo prostovoljsko delo v organizacijah, registriranih kot prostovoljskih, se je število prostovoljcev in prostovoljskih ur v letu 2020 močno zmanjšalo. Pod močnim vplivom okoliščin, povezanih s pandemijo, je bilo leta 2020 v delo 1.912 prostovoljskih organizacij vključenih 185.015 prostovoljcev, medtem ko je bilo leta 2019 284.131 prostovoljcev vključenih v 1.778 prostovoljskih organizacij. Ta upad se odraža tudi v skupnem številu prostovoljskih ur, ki se je z 11.334.490 v letu 2019 zmanjšalo na 7.162.796 v letu 2020. Čeprav podatki za leto 2021 še niso na voljo, mnogi pričakujejo izboljšanje glede na dejstvo, da so bila zaprtja manj izrazita in da so se številne dejavnosti, ki so bile leta 2020 odpovedane ali preložene, leta 2021 nadaljevale. Poleg tega so civilnodružbene organizacije imele tudi več časa za prilagajanje in so bile bolj pripravljene na odzivanje na hitro spreminjajoče se okoliščine. Nekatere dobro uveljavljene humanitarne organizacije so še vedno poročale, da so leta 2021 uporabile orodja IKT za vključitev več mladih prostovoljcev kot v prejšnjih letih.

FINANČNA SPOSOBNOST: 3.6²

Finančna sposobnost sektorja CDO se je leta 2021 nekoliko poslabšala, saj je pandemija sprožila upad prihodkov organizacij in donacij podjetij. Medtem ko se je skupni obseg javnih sredstev za CDO povečal, se je podpora organizacijam, osredotočenim na določena področja, med drugim na kulturo in okolje, močno zmanjšala.

Po podatkih, ki jih je zbral CNVOS, so skupni prihodki CDO v letu 2020 znašali 894.028.840 EUR, kar je manj kot leta 2019, ko so znašali 986.687.883 EUR. To zmanjšanje za 9,4 odstotka sledi prejšnjemu trendu rasti, kar kaže na pomemben vpliv pandemije. Podatki iz leta 2021 o skupnih prihodkih sektorja še niso na voljo.

Skupni znesek javnih sredstev, ki so jih prejele CDO, se je povečal s 416 milijonov EUR v letu 2020 na 533

milijonov EUR v letu 2021. Povišanje je mogoče vsaj delno pojasniti z zvišanimi plačili za storitve osebne asistence (s 65,7 milijona evrov na skoraj 112 milijonov evrov), pa tudi s povečanjem sredstev iz naslova namenitve

² Ocena finančne sposobnosti je bila leta 2018 ponovno umerjena, da bi bolje odražala razmere na terenu in bi bila boljje usklajena z drugimi ocenami v regiji. Upoštevajoč ponovno umeritev je ocena odražala zmerno izboljšanje v letu 2018.

dohodnine in podpornimi ukrepi v zvezi s covidom-19. Nadaljevalo pa se je zmanjševanje javnih sredstev na nekaterih področjih, predvsem na področjih kulture, okolja in migracij, saj redni javni razpisi bodisi niso bili objavljeni bodisi so bila sredstva močno okrnjena. Vlada na primer v letu 2021 ni objavila nobenega razpisa za sofinanciranje programov Evropske komisije LIFE+, v okviru katerega ta zagotavlja do 75 odstotkov vseh sredstev za projekte na področju okolja in podnebnih ukrepov, kljub temu da je Ministrstvo za okolje v predhodnem letu zagotavljalo sofinanciranje. To je prizadelo organizacije, ki so imele s strani EK potrjene projekte za leto 2021 in naprej, saj so računale na sofinanciranje države.

Obeti za civilnodružbene organizacije, ki se osredotočajo na kulturo in okolje, so se proti koncu leta 2021 poslabšali. Medtem ko so bila v proračunu za leto 2022 sredstva za kulturo na splošno višja, so se zmanjšala sredstva, namenjena CDO na tem področju. Najbolj se je zmanjšala proračunska postavka za spodbujanje kulturne ustvarjalnosti, namenjena predvsem CDO, kjer so se dodeljena sredstva zmanjšala s 6,4 milijona evrov na 3,6 milijona evrov. V proračunih za leto 2022 in 2023 za okoljske projekte ni bilo predvidenih sredstev. Poleg tega se je podnebni sklad, do katerega so upravičene okoljske CDO, zmanjšal za 70 odstotkov. Čeprav bo posledice rezov večinoma čutili v prihodnjih letih, so organizacije že leta 2021 zaznale njihove škodljive učinke na podlagi vpliva na njihovo finančno načrtovanje, zaposlovanje in zmožnost izvajanja programov.

Po drugi strani pa so se prispevki iz naslova dohodnine v letu 2020 skoraj podvojili, kar je posledica konec leta 2020 sprejete novele, ki je dvignila zgornjo mejo teh prispevkov z 0,5 odstotka na 1 odstotek. Ta sredstva so v letu 2020 znašala 10,7 milijona evrov, v letu 2019 pa 5,45 milijona evrov, CDO pa so jih začele prejemati v letu 2021. Tudi število posameznikov, ki so prispevali del dohodnine, še naprej vztrajno narašča, in sicer s 496.363 leta 2019 na 510.868 leta 2020.

Po podatkih CNVOS so se donacije podjetij leta 2020 znatno zmanjšale, kar dodatno odraža vpliv pandemije. Čeprav je bil dosednji trend teh donacij pozitiven, se je delež podjetij, ki prispevajo splošne donacije, znižal s 7,79 odstotka na 5,34 odstotka, delež podjetij, ki namenjajo donacije za posebne namene (kultura, naravne in druge nesreče), pa z 1,31 odstotka na 0,85 odstotka. Skupna sredstva, prejeta prek donacij, so se tako zmanjšala s 30,32 milijona evrov v letu 2019 na 27,66 milijona evrov v letu 2020. Vseeno ostaja nekaj optimizma, da se bo ta upad donacij podjetij v letu 2021 obrnil, saj so podjetja spet postala bolj aktivna, poleg tega se je povečala davčna spodbuda za donacije.

Slovenija že več kot desetletje ni prednostna država tujih donatorjev, zato tuja podpora za večino CDO ni pomemben vir financiranja. Vendar pa nekatere organizacije, ki se ukvarjajo z zagovorništvo – predvsem na področjih demokracije, človekovih pravic in okolja – poročajo, da jim je v letu 2021 uspelo pridobiti sredstva tujih financerjev, saj so nekateri donatorji ponovno začeli vključevati Slovenijo v svoje javne razpise, ker menijo, da se pod sedanjo vlado prostor za civilno družbo oži. Iniciativa za odprto družbo za Evropo je na primer leta 2021 objavila javni razpis za podporo akcijam v obrambo demokracije, na katerem je trinajst slovenskih organizacij prejelo do 10.000 evrov vsaka za nujne zagovorniške, pravne in komunikacijske aktivnosti v boju proti zlorabi oblasti, sovražnemu govoru in škodljivim zakonodaji.

Civilnodružbene organizacije so v letu 2021 izvedle več uspešnih in kreativnih pobud za zbiranje sredstev, predvsem na področjih demokracije, človekovih pravic in vladavine prava. Pravna mreža za varstvo demokracije je na družbenih omrežjih redno objavljala informacije o svojih pravnih uspehih v boju proti nezakonitim vladnim ukrepom in neposredno pozivala ljudi, naj jih podprejo, ter tako pridobila znatno podporo posameznih donatorjev. Zavod Danes je nov dan (DJND) je ustanovil novo platformo za množično financiranje Huda pobuda, na kateri se zbirajo sredstva za kakršne koli pobude, s poudarkom na relativno novih in lokalnih CDO, ki sicer ne bi prejele sredstev. V prvem krogu so bile na platformi izbrane tri iniciative, ki bodo prejele zbrana sredstva.

Ocenjuje se, da organizacije civilne družbe tretjino svojih letnih prihodkov zaslužijo s storitvami in izdelki. Na zmožnost kulturnih in športnih organizacij, da služijo s svojimi storitvami, so leta 2021 še naprej očitno vplivale pandemija in z njo povezane omejitve, čeprav so organizacije lahko delno obnovile svoje dejavnosti. Civilnodružbene organizacije se lahko registrirajo kot socialna podjetja. Ob koncu leta 2021 je bilo v državi 263 registriranih socialnih podjetij, kar je nekoliko manj kot konec leta 2020, ko jih je bilo 273. Še mnogo več organizacij deluje kot socialna podjetja, ne da bi se kot taka registrirala.

Zahteve glede finančnega poročanja za CDO se leta 2021 niso spremenile. Vse organizacije morajo Ajpesu predložiti letna finančna in opisna poročila. Finančna poročila morajo biti pripravljena v skladu s pravili in računovodskimi standardi glede na vrsto in velikost organizacije. Revizijo morajo opraviti samo civilnodružbene organizacije z letnimi prihodki nad 1 milijonom evrov.

ZAGOVORNIŠTVO: 2.6³

Na področju zagovorništva v letu 2021 generalno ni bilo sprememb. Medtem ko so se odnosi in prakse vlade glede udeležbe javnosti v procesih odločanja poslabšali, so civilnodružbene organizacije vseeno dosegle nekaj opaznih zmag na področju zagovorništva.

Vlada je v letu 2021 nadaljevala s kršenjem pravil za javna posvetovanja, saj posvetovanj ni sprožila in ni določila ustreznih rokov zanje ali jih sploh ni določila. Glede na spremljanje, ki so ga izvedli v CNVOS, je vlada leta 2021 v 72,3 odstotkih primerov kršila pravila za javna posvetovanja, kar je več od že tako visokih 66 odstotkov leta 2020. Posvetovalna telesa na ministrstvih in v drugih vladnih uradih so bila večinoma neaktivna, CDO pa poročajo, da se je komunikacija z ministrstvi in vladnimi uradniki močno poslabšala, postala je manj odprta in manj pogosta.

Pri aktualni vladi so nenavadne in neparticipativne zakonodajne prakse postale običajne. Na primer, trije omnibus zakoni, ki zadevajo domnevno nujno zakonodajo kot odziv na pandemijo, so bili sprejeti brez kakršnega koli javnega posvetovanja.

Strateški svet slovenske vlade je marca 2021 izvedel zaskrbljujoč maneuver, ko je pripravil osnutek Zakona o debirokratizaciji, namreč »superzakona«, ki je spreminjal dvajset zakonov in odpravljal več kot 200 drugih na različnih in nepovezanih področjih. Strateški svet sicer imenuje predsednik vlade in nima formalne vloge pri sprejemanju zakonodaje; predsednik vlade tudi ne more predložiti predlogov zakonov v obravnavo, Ministrstvo za javno upravo pa je to zavrnilo. Zaradi tega je vlada spremenila svoj poslovnik in predsedniku strateškega sveta omogočila, da vladi predloži predloge zakonov. Po sprejetju na vladni ravni je bil predlog zakona vložen v državni zbor. Kritiki so poudarjali, da predlog zakona nima veliko opraviti z debirokratizacijo in vsebuje veliko določb, ki bi jih bilo treba sprejeti v okviru druge zakonodaje. Priprava predloga zakona tudi ni vključevala omembe vredne javne razprave in bi lahko bila v nasprotju s slovensko ustavo, saj ni potekala v skladu s standardno prakso. Predlog zakona je med številnimi priporočili predlagal spremembe Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK), ki bi omejile prispevek strokovnjakov pri dodeljevanju sredstev kulturnim projektom in programom ter okrepile ministrovo pristojnost odločanja, kar bi lahko ojačalo politično vmešavanje v dodeljevanje sredstev. Čeprav so pravni strokovnjaki in civilna družba proti zakonu protestirali z odprtimi pismi, lobiranjem in prek medijev, je bil ta leta 2022 uspešno sprejet.

Kljub tem oviram so civilnodružbene organizacije v letu 2021 nadaljevale s številnimi zagovorniškimi kampanjami, od katerih so bile mnoge uspešne. Več kampanj je nastalo v odziv na zakonske predloge, ki so bili usmerjeni v zmanjševanje pravic in vpliva CDO glede na takrat veljavno zakonodajo. S prvotnimi predlogi novega Zakona o varstvu okolja so na primer želeli izločiti civilno družbo iz postopkov pridobivanja okoljevarstvenih in gradbenih dovoljenj. S predlogom zakona so želeli omejiti tudi pristojnosti javnih organov, ki varujejo okoljske interese, tako da ne bi več mogli zavračati vlog za okoljevarstveno dovoljenje, temveč zgolj odobravati ali predlagati popravke. CDO so se posvetile dejavnostim ozaveščanja in zagovorništva, ki so jih usmerile v ministrstvo in parlament, zgodba pa je bila januarja in februarja 2021 nazadnje deležna precejšnje medijske pozornosti, ki je bila večinoma kritična do predloga Ministrstva za okolje. Zakon je bil nazadnje sprejet aprila 2022, vendar njegove določbe ponovno uveljavljajo položaj CDO.

Eno najodmevnejših zagovorniških kampanj v letu 2021 je sprožil predlog novele Zakona o vodah, s katerim so želeli odpraviti določila, ki so prepovedovale lastninjenje obalnih območij in onemogočale gradnjo zasebnih objektov neposredno na slovenskih vodah. V odziv so okoljske in feministične CDO oblikovale koalicijo, imenovano Gibanje za pitno vodo, in s kampanjo po vsej državi zbrale na tisoče podpisov za sprožitev referendumu

³ Ocena zagovorništva je bila leta 2018 ponovno umerjena, da bi bolje odražala razmere na terenu in bi bila bolj usklajena z drugimi ocenami v regiji. Upoštevajoč ponovno umeritev je ocena odražala rahlo izboljšanje v letu 2018.

o zakonu. Na referendumu, ki je potekal julija 2021, je po odmevni medijski kampanji 86 odstotkov volivcev glasovalo proti spremembam.

Novembra je skupina civilnodružbenih organizacij sprožila pobudo, imenovano Glas ljudstva, ki se je na koncu razširila na več kot 100 organizacij in članov Protestne ljudske skupščine za zaščito demokracije (znanih kot kolesarski protesti). Inicijativa je pripravila več kot 138 zahtev in predlogov ter k odgovoru pozvala politične stranke in kandidate za državnozbornske volitve, ki so bile načrtovane v aprilu 2022. Njihov cilj je bil izsiliti večjo odgovornost kandidatov in političnih strank ter na splošno izboljšati socialne, okoljske, politične in gospodarske razmere v državi. Politične stranke so se nato opredelile do zahtev in se zavezale, da bodo izvajale izbrane ukrepe, če bodo izvoljene in bodo sestavljale vlado. Skupina, ki je bila medijsko zelo odmevna, je izvajala tudi različne aktivnosti za podporo udeležbe javnosti v volilnih razpravah, spremljanje volilnega postopka ter obveščanje državljanov in spodbujanje, naj se udeležijo volitev.

Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko (SVRK) je objavila razpise za dodelitev sredstev Finančnega mehanizma EGP in Norveškega finančnega mehanizma v Sloveniji, ki so določali tako stroge pogoje, da skoraj nobena CDO ni mogla sodelovati. Pod vodstvom CNVOS se je hitro vzpostavila kampanja, ki je bila sprva usmerjena v SVRK. Ker je postalo jasno, da ta ne bo uspešna, so v okviru kampanje obvestili EGP in Norveški finančni mehanizem, ki sta izvedla preiskavo, v kateri je bilo ugotovljeno, da SVRK krši dogovor z donatorjem. Nazadnje so bile diskriminatorne zahteve odpravljene.

Prav tako v letu 2021 se je uspešno zaključila podaljšana akcija za dvig plač izvajalcem socialnovarstvenih programov. Plače, financirane iz državnega proračuna, so bile znižane zaradi posledic gospodarske in finančne krize leta 2008, kar za zasebnike (to je CDO) ni bilo nikoli odpravljeno, čeprav so se plače v javnem sektorju večkrat povišale. V letu 2021 je bilo to dokončno popravljeno, skupaj z nekaterimi drugimi predlogi CDO glede financiranja teh programov.

Civilnodružbene organizacije so bile na področju zagovorništva leta 2021 aktivne tudi v zvezi z več ukrepi, povezanimi s covidom-19. CNVOS, humanitarne in socialnovarstvene organizacije ter druge CDO so se uspešno zavzemale za izjeme pri zahtevah za covidna potrdila za osebe, ki potrebujejo nujno pomoč socialnovarstvenih organizacij, in osebe, ki potrebujejo osebno pomoč CDO. Zagotovili so tudi, da necepljenim delavcem v socialnovarstvenih programih niso zaračunavali obveznega rednega testiranja in da strošek testiranja ni bremenil CDO.

Čeprav so bile razprave na nacionalni ravni med civilnodružbenimi organizacijami in vlado kontroverzne, je sodelovanje na lokalni ravni tako kot leta 2020 ostalo stabilno, organizacije pa so poročale o počasnem, a vztrajnem napredku pri sodelovanju z občinami. CDO si vse lažje izpogajajo izhodišča, v katerih niso več le ponudniki storitev, temveč partnerji v procesih odločanja, osredotočeni na to, kako odgovarjati na potrebe skupnosti.

ZAGOTAVLJANJE STORITEV: 3.1

Zagotavljanje storitev pri civilnodružbenih organizacijah je v letu 2021 splošno ostalo nespremenjeno.

CDO ponujajo široko paleto storitev na različnih področjih, od zdravstva in izobraževanja do telefonske pomoči in pravne podpore. Omejitve gibanja in javnih zbiranj, uvedene kot odziv na pandemijo, so še naprej vplivale na zagotavljanje storitev v CDO. Vendar pa so organizacije lahko nadgrajevale prilagoditve in prožnost, ki so jih uvedle leta 2020, v letu 2021 pa so dodatno prilagodile načine promocije in zagotavljanja svojih storitev.

Še naprej so vzdrževale tesne vezi s svojimi interesnimi skupinami in v nekaterih primerih izboljšale dostopnost z digitalizacijo, kar jim je omogočilo hiter in učinkovit odziv na potrebe skupnosti. Čeprav ni formaliziranega načina za

prepoznavanje lokalnih potreb, CDO uporabljajo različne kanale in metode, da ohranjajo stik s svojimi uporabniki in jih vključujejo v svoje projekte. Tako kot v letu 2020 pa je bil tudi v letu 2021 še vedno izziv, kako doseči starejšo populacijo, tako zaradi pandemičnih omejitev kot zaradi dejstva, da nekateri med njimi ne uporabljajo digitalnih orodij.

Civilnodružbene organizacije v splošnem svoje storitve brez diskriminacije nudijo vsem, ne glede na to, kdo je njihov član. Večina storitev je namenjenih posameznikom ali drugim CDO, nekatere organizacije pa ponujajo blago in storitve javnemu in zasebnemu sektorju, vključno z delavnicami in usposabljanji, publikacijami in analizami. CDO običajno ne izvajajo sistematičnih analiz trga, zaradi česar je tudi težko oceniti uspešnost njihovih prizadevanj, da bi si povrnile stroške.

V letu 2021 nekaj novih pobud in storitev izstopa kot posebej uspešnih pri odzivanju na razvijajoče se potrebe družbe. Pravna mreža za varstvo demokracije je bila na primer ustanovljena za spremljanje in zaščito vladavine prava med vladnimi odzivi in omejitvami v zvezi s covidom-19. V prvem letu delovanja je odgovorila na več kot 1150 poizvedb in zahtev ter državnim organom, vključno z državnim tožilstvom, vložila več kot 150 ovadb. Pomagala je tudi pri vložitvi več kot petdesetih tožb proti vladnim ukrepom ter ene kazenske ovadbe proti vladnemu uradniku. PMVD je tudi usposobila prostovoljce za spremljanje prekomerne uporabe sile s strani policije ali nasilnega vedenja protestnikov.

Obseg delovanja humanitarnih CDO se je še naprej povečeval, saj je naraščala tudi potreba po njihovih storitvah. Njihov pomen so do neke mere prepoznale tako državne kot lokalne oblasti, kar dokazujejo nekateri zakonodajni ukrepi in dodatna sredstva (na primer za Rdeči križ in Karitas ter z dodatnimi razpisi za programe na področju socialnega varstva) in vse večja vključenost teh organizacij v odločanje na lokalni ravni.

Storitve CDO so še naprej postajale vse bolj opazne v medijih, zasebnem sektorju in lokalni upravi. Tega pa ne moremo trditi za nacionalno raven, saj so bila redka pozitivna vladna sporočila omejena na posamezne organizacije, ki izvajajo tradicionalne storitve, na primer na področju športa ali socialnega varstva, medtem ko je odnos vlade do drugih CDO in civilne družbe kot celote ostal odkrito negativen.

INFRASTRUKTURA: 3.2

Infrastruktura za podporo sektorju CDO je v letu 2021 ostala večinoma nespremenjena.

Podporne organizacije so še naprej podpirale CDO na različne načine, in sicer z zagotavljanjem pravne in računovodske podpore, zagovorništva za sektor, informacijskih storitev, tehnične podpore, usposabljanj in svetovanja na drugih področjih, kot so strateško načrtovanje, zbiranje sredstev, vodenje projektov, lobiranje in odnosi z javnostmi. Glavne podporne organizacije v Sloveniji vključujejo CNVOS, regionalna stičišča NVO, pravne mreže (PIC in PMVD) ter različne tematske mreže, osredotočene na področja, kot so okolje, kultura, prostovoljstvo ter zdravstvene in socialne storitve. Pokrivajo vse regije v državi in večino področij dejavnosti CDO. Veliko podpornih organizacij se financira iz javnih sredstev in članarin ter zaračunava nekatere svoje storitve.

Tudi dodeljevanje lokalnih nepovratnih sredstev se v letu 2021 ni bistveno spremenilo. CNVOS je nadaljeval z dodeljevanjem nepovratnih sredstev iz sklada Active Citizens Fund, ki se financira iz Finančnega mehanizma EGP in Norveškega finančnega mehanizma. V letu 2021 sta bila objavljena dva razpisa, eden za institucionalno podporo in drugi za manjše projekte s področja človekovih pravic, demokracije, socialne pravičnosti in podnebnih sprememb, predvsem namenjen CDO v manj razvitih regijah države. Program lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, financiran iz evropskih strukturnih in investicijskih skladov, je v preteklosti dodeljeval sredstva za projekte, ki jih izvajajo lokalna partnerstva. Ker pa se je v programu začela nova faza za obdobje 2021–2027, so se lokalne akcijske skupine, odgovorne za ponovno dodelitev, še oblikovale, zato v letu 2021 ni bilo nobenega novega razpisa.

Sodelovanje znotraj sektorja CDO je v letu 2021 ostalo močno. Organizacije so hitro oblikovale koalicije za zagovorniške kampanje in v njih delovale učinkovito, kar se je pokazalo na primer v kampanjah za Zakon o vodah in za dvig plač izvajalcem socialnih storitev. Poleg tega so sodelovale tudi v okviru pobud, kot sta Regionalna mreža prostovoljstva Pravne mreže in Glas ljudstva, in sicer z namenom izboljšanja lastne učinkovitosti pri zagotavljanju storitev svojim interesnim skupinam.

Tudi medsektorska partnerstva so v letu 2021 ostala relativno močna. Civilnodružbene organizacije so na primer prek PMVD sodelovale z odvetniki in profesorji prava. Pogosto se povezujejo z mediji za izvajanje akcij zbiranja sredstev. Radio I na primer v okviru Dobrodelnega maratona povezuje različna podjetja in humanitarne organizacije ter zbira sredstva prek športnih aktivnosti, o katerih poročajo na radiu, vključno s pohodom po Sloveniji. Po premoru v letu 2020 je več organizacij in restavracij pod okriljem CNVOS ponovno organiziralo vsakoletno dobrodelno večerjo Ta dobra večerja. Civilnodružbene organizacije imajo še vedno številne uspešne sponzorske pogodbe z zasebnim sektorjem, kot je dolgoročno partnerstvo med Toyota Slovenija, Zavodom Sopotnik in Olimpijskim komitejem Slovenije, imenovano *S prevozom do 1000 želja*, v okviru katerega izpolnjujejo želje starejšim.

JAVNA PODOBA: 3.0

Javna podoba sektorja CDO je v letu 2021 v splošnem ostala nespremenjena. Civilnodružbene organizacije so bile še naprej močno prisotne v medijih in deležne pozitivne pokritosti kljub dejstvu, da so se vladni organi, vključno s predsednikom vlade, nanje vztrajno odzivali z negativnimi izjavami.

Tako kot leta 2020 je medijsko poročanje o CDO tudi v letu 2021 pogosto odražalo napetosti med civilno družbo in vlado, pri čemer so predstavniki vlade večkrat napadli organizacije CDO tako v tradicionalnih medijih kot na družbenih omrežjih. Marca je na primer predsednik vlade izjavil, da država prej ni vlagala v dolgotrajno oskrbo za starejše, ampak je namesto tega "več denarja namenila za nekaj nevladnih organizacij". To je sprožilo razpravo v medijih in na družbenih omrežjih, na katero so se CDO

odzvale s podatki o financiranju. Vendar je bila škoda že storjena, predvsem prek premierjevih uporabniških računov na družbenih omrežjih.

Financiranje Zavoda Iskreni, katerega soustanovitelj je minister Ministrstva za delo, družino, socialno varstvo in enake možnosti, je v letu 2021 prav tako spodbudilo javno razpravo o CDO. Zavod je na razpisu ministrovega kabineta prejel 130.000 evrov. Ko so to dejstvo izpostavili mediji, je to sprožilo širšo razpravo o javnem financiranju CDO in njihovih povezavah z vladnimi strankami. Civilnodružbene organizacije so ob tej priložnosti pojasnile mehanizme financiranja in predstavile analizo financiranja, a je razprava še dodatno vrgla senco na temo javnega financiranja CDO.

Novembra so nato odkrili, da je nek posameznik z namenom prevare registriral dve civilnodružbeni organizaciji z imeni, podobnimi uveljavljenim organizacijam, da bi izvabil donacije od tistih, ki ne bi opazili razlike. CDO so se odzvale s pojasnili, na kaj morajo biti donatorji pozorni, da bi zaščitili svoje donacije, vendar je grozilo, da bo dogodek spodbudil nezaupanje med potencialnimi donatorji.

Kljub tem škandalom in negativnim izjavam predstavnikov vlade so bile civilnodružbene organizacije v letu 2021 še naprej deležne bolj pozitivne medijske pokritosti. Zlasti humanitarne organizacije, ki so zagotavljale storitve sredi zdravstvene krize, so bile še naprej deležne obsežnega pozitivnega poročanja. Zagovorniške zmage CDO, kot je kampanja glede Zakona o vodah, so bile prav tako deležne široke medijske pokritosti in javne podpore. Predstavniki CDO so redno vabljeni, da se kot strokovnjaki pojavljajo v medijih, številni programi pa so pokrivali dejavnosti teh organizacij. Tako je eden največjih dnevnih časopisov še naprej objavljala rubriko *Obrazi nevladnikov*, v kateri vsak teden predstavlja portret druge osebe in organizacije, v kateri je ta aktivna.

Javno dojemanje civilne družbe postaja vse bolj polarizirano. Čeprav je prišlo do pozitivnih premikov, vlada z negativnimi prikazi določenih CDO še vedno najde številčno občinstvo, poleg tega CDO in njihovo financiranje precej uspešno uporablja za usmerjanje pozornosti in kritike stran od sebe.

Civilnodružbene organizacije so v letu 2021 nadalje izboljševale svoj doseg pri obveščanju javnosti. Čeprav večina CDO še vedno nima strokovnjakov za odnose z javnostmi, počasi krepijo svoje sposobnosti v različnih vidikih komuniciranja in obveščanja. Spletna stran sklada Active Citizens Fund je na primer predstavila svoje projekte na jasnem, a izčrpen način, s poudarkom na oprijemljivih rezultatih.

Večina CDO v Sloveniji nima svojih kodeksov ravnanja, ki bi urejali njihovo transparentnost, nekatere pa imajo sprejete kodekse ravnanja za določena področja dela, kot sta duševnozdravstvena oskrba in socialna pomoč. Zakon zagotavlja tudi določeno stopnjo transparentnosti sektorja, saj vsa društva, ki predstavljajo 90 odstotkov CDO v državi, morajo objaviti svoja letna poročila pri AJPES.

Izjava o omejitvi odgovornosti: V tem dokumentu izražena mnenja so mnenja članov odbora in drugih projektnih raziskovalcev, zato ne odražajo nujno stališč Ameriške agencije za mednarodni razvoj (USAID) ali neprofitne organizacije FHI 360.